

DLUGORAJ WOJCIECH (1557 LUB 1558, ZM. PO 1619)

Większość badaczy przyjmuje, że urodził się on w roku 1557 lub 1558, choć w różnych opracowaniach spotyka się również datę około 1550. W owym czasie właścicielami Gostynia byli Borzkowie Gostyńscy, spokrewnieni ze Zborowskimi poprzez małżeństwo Jana Gostyńskiego z Anną Zborowską. To prawdopodobnie za protekcją Anny Zborowskiej, siostry Jana, Krzysztofa i Samuela Zborowskich, Długoraj dostał się pod opiekę tego ostatniego – rotmistrza królewskiego, niezwykle barwnej postaci 2. poł. XVI wieku w Polsce. Na jego koszt pobierał naukę gry na lutni, a w późniejszym czasie kilkanaście lat pozostawał w jego służbie. Magnat polubił swego muzyka, szczylił się jego talentem, wszędzie go ze sobą woził. Rodzina Zborowskich nabrała znaczenia w 1. poł. XVI wieku za sprawą Marcina, przywódcy szlachty podczas wojny kokoszej, późniejszego kasztelana krakowskiego, ojca Samuela, Jana i Krzysztofa. Król Henryk Walezy protegował Zborowskich, mimo że na początku jego władzy wydarzył się bardzo przykry incydent. Podczas jednego z turniejów rycerskich, jakie odbywały się na przełomie lutego i marca 1574 roku, dla uświetnienia koronacyjnych uroczystości, Samuel wywołał burdę z kasztelanem wojnickim, Janem Tęczyńskim. Jędrzej Wapowski – kasztelan przemyski – próbował ich rozdzielić i został śmiertelnie raniony przez Zborowskiego. Za ten czyn król skazał go „tylko” na banicję, co wywołało niezadowolenie szlachty. Opuścił on Polskę i udał się bądź do Austrii pod opiekę Habsburgów, bądź do księcia Siedmiogrodu, Stefana Batorego. Wraz z Samuelem wyjechał również „Wojtaszek”, bo tak potocznie nazywano Długoraja. W dwa lata po wygnaniu Zborowski powrócił do kraju wraz ze Stefanem Batorym, już jako królem Polski. Długoraj wznowił z nim kontakty (prawdopodobnie Zborowski zmusił Długoraja do dalszej służby na swoim dworze). W 1583 roku został przyjęty do kapeli króla Stefana Batorego. Uczestniczył w wojnie moskiewskiej, korzystał z protekcji i usług Zamoyskich.

W 1574 roku Zborowski skazany na banicję za warcholstwo, awanturnictwo i dokonanie zabójstwa musiał uchodzić z kraju i osiadł w Siedmiogrodzie. Wojciech Długoraj uciekł wówczas z dworu Zborowskich około 1579 roku. Przebywał w klasztorze karmelitów, ale ostatecznie złożył śluby zakonne 12 maja 1580 roku u bernardynów w Krakowie. Jednak już przed majem 1581 roku został usunięty z klasztoru za niewłaściwe zachowanie. Po tym wydarzeniu Zborowski zmusił go do powrotu na służbę, ale najpóźniej w 1583 roku „Wojtaszek” uciekł, dostarczając kanclerzowi Janowi Zamoyskiemu listy kompromitujące politycznie braci Zborowskich. Knuli oni od pewnego czasu zdradę, pragnęli usunąć króla i osadzić na jego miejsce Habsburga. Ze względu na treść tych listów, świadcząca o przygotowaniach do zamachu na życie króla, Samuel Zborowski został ścięty, a jego brat skazany na banicję.

Szczytem sławy w Polsce dla artysty rodem z Gostynia była posada lutnisty królewskiego, którą Długoraj otrzymał jeszcze za życia Zborowskiego. Badacze-muzykolodzy podają, że był nim co najmniej od 1 lipca 1583 roku do 15 stycznia 1586 roku, z niezłym jak na owe czasy uposażeniem w wysokości 192 złotych rocznie. Ponadto wypłacano mu 156 złotych rocznie rozmaitych dochodów oraz zapewniano mieszkanie i pełne utrzymanie dworu. Przebywał w tym czasie w Krakowie oraz podróżował z dworem Batorego po kraju, m.in. do Warszawy i Grodna. Później go ze służby uwolniono. Opuścił zapewne kraj, obawiając się zemsty rodu Zborowskich. Wyjechał do Niemiec – resztę życia spędził prawdopodobnie w Lipsku i Wittenberdze. Nie jest wykluczone, że w 1590 roku starał się o przyjęcie na dwór księcia Ludwika w Stuttgarcie. W aktach tego dworu jest wzmianka na temat pertraktacji o przyjęcie do służby lutnisty z Polski – Alberta Mogoraya. Być może chodziło o „Wojtaszka”. W archiwach niemieckich znajdują się jeszcze inne dokumenty, opatrzone imieniem i na-

zwiskiem albo inicjałami artysty. Pochodzą one z różnych lat, świadczą o jego długim tam przebywaniu – chyba do końca życia. Ostatnia rękopiśmienna tabulatura Wojciecha Długoraja datowana jest na rok 1619. Zawiera cztery utwory, a znajduje się do dziś w bibliotece muzycznej w Lipsku.

Długoraj to postać z pewnością kontrowersyjna, a jednocześnie artysta i kompozytor bardzo utalentowany i pracowity. Zygmunt Gloger w swej *Encyklopedii staropolskiej* podaje, że: „miał głos przedziwny i dar do gry na lutni i do kompozycji”. Musiał to być talent nadzwyczajny, skoro sława „Wojtaszka” szybko przedostała się poza granice Polski. J. B. Begard w *Thesaurus harmonicus* (Kolonja 1603) stawia polskiego lutnistę na równi z największymi wirtuozami XVI wieku: Łukaszem Marenzio, Laurencinim, Diomedesem i zamieszcza 10 jego villanelli.

W różnych opracowaniach dotyczących Długoraja obok przydomka „Wojtaszek” występuje często określenie: bandurzysta. Bandura jest instrumentem spokrewnionym z lutnią. Mistrz Długoraj grał na niej ponoć równie wspaniale jak na lutni. Znany powieściopisarz Józef Ignacy Kraszewski w swym dziele historycznym pt. *Banita* dostarcza czytelnikom różnorodnych ciekawych wzmianek biograficznych dotyczących Długoraja. Niestety, nie podaje źródeł, z których korzystał. O jego życiu w Polsce wiadomo dość sporo, natomiast prawie nic (oprócz konkretnych dzieł) o jego pobycie za granicą, głównie w Niemczech. Jego biogramy można spotkać w różnych opracowaniach, również we wszystkich encyklopediach powszechnych i muzycznych. W starszych pozycjach podawano jako miejsce urodzenia wieś Gostyniec lub Gostinensis – co może wskazywać na różne miejscowości w Polsce, dopiero *Mały leksykon 1000 kompozytorów* M. Hanuszewskiej (PWN, 1986, wyd. V) podaje już Gostyń jako miejsce urodzenia Długoraja.

Kompozycje Wojciecha Długoraja zachowały się w: zbiorze muzyki lutniowej Jeana Baptiste Besarda *Thesaurus harmonicus* (Kolonja 1603)-1 fantazja, 1 finale i 6 villanell; rękopiśmiennym dodatku do egzemplarza druku Jeana Baptiste Besarda *Thesaurus harmonicus* (Biblioteca Universitaria w Genui)-1 preludium, 1 fantazja i 1 villanella; rękopiśmiennej *Tabulaturze Philippa Hainhofera* z ok. 1603-04 (Herzog August Bibliothek w Wolfenbüttel)-*Pollnischer Dantz*; rękopiśmiennej tabulaturze lutniowej zwanej *Tabulaturą Długoraja* z 1619 (Musikbibliothek der Stadt Leipzig) – 1 fuga, 1 fantazja, 2 villanelle, 2 choreae polonicae i 1 wolta; opatrzone są one tylko inicjałami A. D.; rękopis z ok. 1591-94 (Biblioteka Uniwersytecka w Bazylei)-*Volta Alberti*, wersja pierwszej villanelli z druku Besarda *Thesaurus harmonicus*. Charakteryzują się melodyjnością i błyskotliwym wirtuozostwem, ale też występuje w nich często faktura polifoniczna.

L. Męczarski, *Wojciech Długoraj z Gostynia. Nieznany mistrz muzyki renesansowej*, „Gazeta Gostyńska” 1991, nr 18, s. 14; nr 19/20, s. 26; 1992, nr 1, s. 18; nr 2, s. 20.